

ถอดบทเรียนการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ
ภายใต้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่: กรณีศึกษา ตำบลคลองน้อย
อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี*
LESSON LEARNED OF DRIVING A LOW-CARBON
AGRICULTURAL COMMUNITY UNDER THE CONCEPT
OF NEW THEORY AGRICULTURE: CASE STUDY OF
KHLONG NOI DISTRICT, MUEANG DISTRICT,
SURATTHANI PROVINCE

มาศชนก ขาวทอง

Matchanok Khawtong

อุ้นเรือน เล็กน้อย

Unruan leknoi

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: tommatchanok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนการเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำของชุมชนคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) เพื่อเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรแบบคาร์บอนต่ำ วิธีดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนา การสัมภาษณ์ การบันทึก และการสังเกตกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าของศูนย์การเรียนรู้, เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรภาคที่เจ็ด, เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรกร วิธีดำเนินการวิจัย สำรวจพื้นที่ชุมชนคลองน้อยศึกษารูปแบบการทำเกษตรของศูนย์การเรียนรู้จากตัวชี้วัดชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน วิเคราะห์ผลสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้โดยใช้ ToC (Theory of Change) 3 มิติ คือ ภาควิเคราะห์และบทบาทที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้, ปัจจัยที่เอื้อและอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนและผลสำเร็จระยะสั้นนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนต้นแบบนี้เกิดจากริเริ่มจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผลผลิตและการใช้สารเคมีของเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งตระหนักว่า การทำเกษตรสารเคมีก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและทุนการผลิตสูง

กระทรวงภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้านทรัพยากร และความรู้แนวคิดสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ตั้งแต่การวางแผน และร่วมดำเนินการติดตามขับเคลื่อนการเกษตร เกิดการขยายแนวร่วม และ ศูนย์การเรียนรู้มีความเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ จนสร้างความยั่งยืน สร้างรายได้ เกิดความสำเร็จในระยะยาวเพื่อดำเนินกิจกรรมนำไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน ทั้งนี้พบปัจจัยความสำเร็จการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำและความสามารถของเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ที่ และ 2) บทบาทภาคีเครือข่ายภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนที่อ้างอิงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

คำสำคัญ: การถอดบทเรียน, การขับเคลื่อนชุมชน, เกษตรคาร์บอนต่ำ, แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

Abstract

The objectives of this research article were to 1) conduct lesson learned of being a low-carbon agricultural community of Khlong Noi Community, Mueang District, Surat Thani Province; 2) suggest guidelines on driving an agricultural community to a low-carbon agricultural community. For the implementation method, this is a qualitative research conversations, interviews, recordings and observations. The samples included the learning center owner, officers from Department of Agriculture Region 7, officers from local administrative organizations, and agriculturists. The research was conducted by a survey on the area of Khlong Noi Community, along with studying agricultural patterns from the learning center by the indicators of low-carbon and sustainably community. The achievement of the learning center was analyzed by ToC (Theory of Change) in 3 dimensions, i.e., alliance and roles related to the learning center, enabling factors, obstacles of drive, and the short-term achievement leading to success of the learning center. The findings revealed that this role-model community was originated from the establishment of the learning center to solve problems of crop price and chemical use in local agriculturists under their awareness that chemical agriculture caused environmental problems and high production cost. Until the public sector participated in resources and knowledge under the concept of participation with communities from the planning step, implementation, to follow-up of agricultural drive. Allies were expanded, and the learning center was gradually stronger until sustainability and income were created. This finally led to success in the long run for sustainable agricultural activities. The key factors of success found in driving a

low-carbon agricultural community included 1) leadership and competencies of the learning center owner and 2) the roles of public alliance to support the community based on the needs of local agriculturists.

Keywords: Lesson learned, driving community, low-carbon agriculture, new theoryagriculture

บทนำ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในรายงานของ United N. ได้ระบุว่าปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ประชาคมจึงต้องให้ความสำคัญในการปรับตัว (United N., 2010) เพื่อรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งแนวคิดเรื่องคาร์บอนต่ำคือเป็นหนึ่งในนโยบายที่สำคัญ ระดับโลกคาร์บอนต่ำเป็นเป้าหมายสำคัญเพื่อรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากในภาคเกษตรกรรมส่งผลต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณหนึ่งในสามของทั้งโลก (Clark, H., & Anderson, A. A., 2004) การปรับภาคเกษตรกรรมให้เป็นเกษตรคาร์บอนต่ำจะเป็นการพัฒนาาระบบเกษตรไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน

ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการปรับตัวและรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยภาคเกษตรกรรมมีประชากรเป็นเกษตรกร 8,094,954 ครัวเรือน จากประชากรทั้งหมด 21,326,000 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.9 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563) มีพื้นที่ผลิตเกษตรอินทรีย์อยู่ลำดับที่ 7 ของเอเชีย พื้นที่ผลิตอินทรีย์ 570,409 ไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 16 ต่อปี แต่อย่างไรก็ตาม แม้เกษตรอินทรีย์จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเทียบกับพื้นที่เกษตรทั้งหมดของไทยยังคงเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก หรือมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.41 เท่านั้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) ประเทศไทยจึงควรเห็นความสำคัญต่อการปรับตัวในภาคเกษตรที่ยังมีสัดส่วนน้อยเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์โลกที่เกิดขึ้น การขับเคลื่อนเป้าหมายในเชิงยุทธศาสตร์ทำให้ผลสำเร็จตามเป้าหมายได้มากกว่าการทำแบบรายบุคคล เพราะจะมีการร่วมมือกันของชุมชน โดยมีรายงานระบุเงื่อนไขของกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรภายในชุมชนของ เสาวดี ศรีฟ้า ระบุว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพเกษตรกรคือ ผู้นำ สมาชิก อาชีพ และองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ (เสาวดี ศรีฟ้า, 2551) โดยการร่วมมือของชุมชนต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาและการร่วมกันวางแผนเสนอ สอดคล้องกับ เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ ที่กล่าวว่าทำให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรต้องอาศัยผู้นำกลุ่ม จึงจะช่วยขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่นำไปสู่การปรับตัวเป็นเกษตรคาร์บอนต่ำ (เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์, 2561)

ชุมชนคลองน้อยมีการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและเป็นรายได้หลักที่สำคัญ เป็นชุมชนมีแนวคิดในการทำเกษตรคาร์บอนต่ำโดยการส่งเสริมในการเกษตรอินทรีย์โดยมีการ

จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์คือ ศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยการจัดโครงการการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่กลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรม มีเกษตรกรดีเด่นที่ได้รับตำแหน่งหมอดินจากการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในการตรวจดิน และเกษตรกรได้รับรางวัลเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ปี 2556-2558 (สหกรณ์การเกษตรเมืองสุราษฎร์ธานี, 2556) และผ่านการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน GAP ปี 2554 (ทะเบียนเกษตรกร, 2554) และชุมชนได้มีการน้อมนำความรู้เรื่อง เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการทำเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้นำมาปรับใช้เข้ากับการจัดการพื้นที่เกษตรอินทรีย์ เพื่อการขับเคลื่อนชุมชนสู่ชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษาเพื่อมองหาแนวทางการขับเคลื่อนความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของภาคชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาความสำเร็จของชุมชนเกษตรในสวนร่วมการพัฒนาเกษตรคาร์บอนต่ำ กรณีศึกษา ชุมชนคลองน้อย อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนเกษตรอื่นๆ เพื่อนำไปสู่เกษตรคาร์บอนต่ำส่งผลต่อการเกิดเกษตรกรรมยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนการเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำต้นแบบของชุมชนคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรแบบคาร์บอนต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคลองน้อยสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ : กรณีศึกษา ชุมชนเกษตรอินทรีย์ภายใต้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรูปแบบการสัมภาษณ์ (in-depth interview) แบบปลายเปิดกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าของศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 1 ท่าน, เจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการเกษตรภาคที่เจ็ด 1 ท่าน, เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 ท่าน และเกษตรกร 7 ท่าน โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แนวคำถามการสัมภาษณ์ ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

ใช้วิธีการจัดบันทึกโดยละเอียดภายหลังจากที่ได้จากการสนทนา การสัมภาษณ์ การบันทึก การสังเกต ระยะเวลาในการวิจัย 1 ปี การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) สำรวจพื้นที่บริบทชุมชนคลองน้อย 2) ศึกษารูปแบบการทำเกษตรของศูนย์การเรียนรู้จากองค์ประกอบตัวชี้วัดชุมชนคาร์บอนต่ำ และยั่งยืนประกอบไปด้วย 3 มิติการพัฒนา ได้แก่ การเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับความเปลี่ยนแปลง อ้างอิงจากดัชนีตัวชี้วัดชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำและยั่งยืน (กัมปนาท ภักดีกุล และสยาม อรุณศรีมรกต, 2562) 3) วิเคราะห์ตรวจสอบผลสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้โดยใช้ ToC (Theory of Change) 3 มิติ คือ ภาศึเครือข่ายและบทบาทที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้, ปัจจัยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนและปัจจัยอุปสรรคต่อการขับเคลื่อน และผลสำเร็จระยะสั้นจนนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคลองน้อยสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ: กรณีศึกษา ชุมชนเกษตรอินทรีย์ภายใต้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ลักษณะของพื้นที่ของการทำการเกษตรชุมชนคลองน้อย

การทำเกษตรของชุมชนคลองน้อยได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการทำเกษตรดังนี้

1. การทำเกษตรในยุคเริ่มต้นของชุมชนคลองน้อย

พื้นที่เกษตรของชุมชนคลองน้อยในอดีตมีการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี และพบว่าในอดีตการใช้ปุ๋ยเคมีมีผลเสียในเรื่องของการทำลายดิน พื้นที่ในชุมชนมีดินเหนียวเป็นส่วนประกอบ เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีจะทำให้ดินเหนียวมีลักษณะกระด้าง ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก และถ้าใส่ปุ๋ยเพิ่มจะทำให้ไม่ซึมไปเลี้ยงพืชที่ปลูกไว้ อีกทั้งทำให้ดินมีลักษณะกระด้างและยากต่อการเพาะปลูก เมื่อปรับแก้ไขเป็นการใช้ปุ๋ยหมักทำให้ดินดีขึ้นจึงใช้อย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบันสามารถปลูกพืชขึ้นอย่างสวยงามและพืชมีภูมิ เกษตรกรชายที่มีอายุการทำเกษตรมากกว่า 20 ปี กล่าวไว้ว่า

“พื้นที่นี้เดิมก็เคยใช้เคมีนะ ที่หลังดินมันกระด้างปลูกอะไรไม่ขึ้นเลย ตอนนี่เราไม่ใช้เคมีแล้ว สิบกว่าปี ปลูกอะไรขึ้นหมด สวยงาม ภูมิต้านทานพืชดีหมด” (พิเชษฐ์ เนตรเจริญ, 2563)

2. การเปลี่ยนผ่านการทำเกษตรเคมีของชุมชนคลองน้อย

ปัญหาราคาต้นทุนการเกษตรเป็นปัญหาใหญ่ในชุมชนคลองน้อยในอดีต ทำให้หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงต้องการช่วยเหลือเกษตรกรด้านการเรียกร้องปัญหาราคาพืชผลของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ และได้มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้นเพื่อให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรแบบลดต้นทุน มีการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการทำเกษตรแบบไม่พึ่งพาสารเคมี เจ้าของศูนย์การเรียนรู้กล่าวถึงปัญหาของการทำเกษตรในอดีตที่ส่งผลต่อการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อให้ความรู้การเกษตรแก่เกษตรกรไม่ให้มีการทำเกษตรที่ใช้ต้นทุนสูงว่า

“ศพก เป็นแกนหมุนในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน คือเมื่อก่อนการเกษตรเราจะลองผิดลองถูกมาตลอด คือถูกพ่อค้าหลอกบ้าง หลอกขายปุ๋ยบ้าง ยาบ้าง สุดท้ายการเกษตรก็กลายเป็นต้นทุนสูง” (สุมาตกร อินทรมณี, 2563)

3. การทำเกษตรในปัจจุบันของชุมชนคลองน้อย

การทำเกษตรในปัจจุบันในชุมชนมีการทำเกษตรอยู่สามประเภท คือ การทำเกษตรแบบผสมผสาน, การปลูกพืชอินทรีย์ในตะกร้า และการทำปศุสัตว์

3.1 การทำเกษตรแบบผสมผสาน

ปัจจุบันพื้นที่เกษตรในชุมชนเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานโดยการผสมผสานระหว่างการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยสังเคราะห์ เนื่องจากการพืชเศรษฐกิจจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยที่ควบคุมกันเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอ จึงได้มีการใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่กับการใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมัก ปาล์มเป็นพืชเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องใช้สารอาหารที่มากกว่าปุ๋ยคอกซึ่งสารอาหารไม่เพียงพอที่จะช่วยให้พืชได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ในบริเวณสวนยังมีการใส่ปุ๋ยเคมีควบคู่กันไปกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรต้องการผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตตามต้องการ เกษตรกรจึงได้มีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเป็นการปรับหน้าดินไม่ให้ดินเสียควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งเร่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งการปลูกพืชเศรษฐกิจจำเป็นต้องอาศัยการเร่งรากและใบเพื่อการได้ผลผลิตรวดเร็ว เกษตรกรหญิงที่มีอายุการทำเกษตรมากกว่า 20 ปี กล่าวไว้ว่า

“เหมือนปาล์มสามเดือนหรือแล้วแต่ ใส่เล็กน้อยแต่ส่วนมากสามเดือน เขากำหนดมา ถ้าใส่น้อยใส่ได้บ่อย ถ้าใส่มากมันไม่มีประโยชน์ ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ปรับหน้าดินให้มันสมบูรณ์ ใส่เคมีอย่างเดียวมันก็หน้าดินเสีย” (พิเชษฐ์ เนตรเจริญ, 2563)

3.2 การปลูกพืชอินทรีย์ในตะกร้า

การปลูกพืชอินทรีย์ในตะกร้าบริเวณด้านหน้าบ้านจำนวนสองร้อยสี่สิบตะกร้า จากความคิดเริ่มต้นด้วยการเป็นแม่บ้านทำให้มีเวลาว่างในการปลูกพืช ผนวกกับมีพื้นที่ว่าง บริเวณหน้าบ้านเป็นสนามโล่งจึงใช้ให้เกิดประโยชน์โดยการวางตะกร้าสำหรับปลูกพืชสำหรับ กินเองภายในครัวเรือนและแบ่งปันเพื่อนบ้าน ช่วงก่อนหน้านี้นี้ทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วน ตำบลคลองน้อยเลยนำแจกจ่ายให้กับคนในชุมชนได้ทดลองใช้ผักอินทรีย์ปลอดสารพิษ แม่บ้าน ที่ผันตัวมาเป็นเกษตรกรเพื่อปลูกพืชอินทรีย์ในตะกร้ากว่า 2 ปีกล่าวจุดเริ่มต้นของการเริ่มปลูก พืชอินทรีย์ว่า

“ความคิดว่าง ในการเป็นแม่บ้าน ว่างเยอะ ที่มันเปล่าอยู่ ว่างๆ เป็นสนาม เกิดไอเดีย ปลูกผักกินเอง” (พจนานพร แผ้วชนะ, 2563)

3.3 การทำปุ๋ยคอกในชุมชน

ปุ๋ยคอกภายในครัวเรือนเป็นวัวและไก่ซึ่งเลี้ยงแบบระบบเปิดภายในบ้าน มีการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์โดยการส่งขายเป็นปุ๋ยหมักที่ผสมด้วยตัวเอง มีการจัดการปฏิกูล สัตว์ที่ใช้ประโยชน์กับการทำเกษตรด้วยตัวเองและจากรายได้ที่ได้จากการขายอีกด้วย

ภาพที่ 1 การทำเกษตรในปัจจุบันของชุมชนคลองน้อย

รูปแบบการทำเกษตรศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนคลองน้อย

ชุมชนคลองน้อยได้มีนโยบายในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อการเกษตรในพื้นที่ชุมชน คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หรือคนในชุมชนเรียกว่า ปาล์มแปลงใหญ่

1. ที่มาของการจัดตั้งศูนย์

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เจ้าของศูนย์การเรียนรู้ เป็นผู้นำชุมชนและหัวหน้าศูนย์การเรียนรู้ ได้น้อมนำความรู้มาจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่ โดย ศูนย์การเรียนรู้ได้มีการให้ความรู้ในการจัดการผลผลิตทางการเกษตรและการทำปุ๋ยหมัก มีการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนผลผลิตทางการเกษตร และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้ มากขึ้น เป็นศูนย์รวมของการเชื่อมโยงรวบรวมผลผลิตและเชื่อมโยงตลาดให้กับเกษตรกร มีการ

ให้ความรู้ในการทำปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุนให้แก่เกษตรกร ในการทำปุ๋ยแก่กลุ่มเกษตรกรจะช่วยให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากทุนที่ได้ และลดต้นทุนในการเกษตรอีกด้วย โดยการสอนและการอบรมให้แก่กลุ่มสมาชิก การลงมือทำกิจกรรมและการแบ่งปันผลผลิตในการทำกิจกรรม เจ้าของศูนย์การเรียนรู้กล่าวว่าการขับเคลื่อนโครงการลดต้นทุนว่า

“ตอนนี้ทำปุ๋ยสั่งตัดด้วย ซื้อมแม่ปุ๋ยมาผสมเอาด้วย ในโครงการลดต้นทุนให้เกษตรกร ลีนปีมีการปันผลกำไร เพราะเมื่อก่อนเราซื้อปุ๋ยตลาด หนึ่งแพ่ง สองไม่มีคุณภาพ ถ้าเราซื้อปุ๋ยมาผสมเองช่วยลดต้นทุนให้เกษตรกรด้วย เราก็มีผลกำไร” (สุมาตกร อินทรมณี, 2563)

2. ลักษณะการทำเกษตรภายในศูนย์การเรียนรู้

บริบทของพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ได้มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน กล่าวคือมีทั้งพืชอินทรีย์และพืช GAP โดยมีการเข้มงวดในเรื่องของการทำเกษตรที่ปลอดภัย ไม่มีการใช้ยาฆ่าแมลงและยาฆ่าหญ้า และสารพิษ มีการควบคุมสารอันตรายในการทำเกษตร นอกจากนี้ความปลอดภัยจากการเกษตรแล้วยังช่วยลดต้นทุนในการทำเกษตรอีกด้วย ดังที่เจ้าของศูนย์การเรียนรู้กล่าวไว้ว่า

“จะเป็นเกษตรปลอดภัย ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและยาฉีดหญ้า มีการทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุนให้เกษตรกร มีสอน มีอบรม ทำในกลุ่มเราก็ทำแล้วแบ่งปันให้สมาชิก” (สุมาตกร อินทรมณี, 2563)

การเรียนรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ภายในกลุ่ม ได้มีการเรียนรู้การทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ซึ่งเป็นมูลที่ได้จากวัวเป็นส่วนใหญ่ ผสมกับทลายปาล์มซึ่งเป็นปาล์มของพื้นที่ศูนย์ที่ปลูกด้วยตัวเอง และผสมกับขุยมะพร้าวซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นประจำชุมชน และผสมด้วยยูเรีย รัม เป็นต้น

2.1 วิธีการฟื้นฟูดินของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ได้มีการสอนในเรื่องของการฟื้นฟูดิน เนื่องจากในบางพื้นที่ซึ่งอาจมีดินเป็นกรดทำให้ไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่นปาล์ม ทางศูนย์เรียนรู้ได้มีการนำปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในเรื่องของการแก้แล้งดินมาปรับใช้ในพื้นที่ โดยการปิดพื้นที่และปล่อยน้ำให้ท่วมเพื่อให้น้ำชะล้างความเป็นกรดต่างของดิน ดังที่เจ้าของศูนย์การเรียนรู้กล่าวไว้ข้างต้นกล่าวว่า

“ถ้าตรงนี้เราปลูกปาล์มเป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม เป็นกรด นำปรัชญาจากรัชกาลที่เก้า มาใช้ในการแก้แล้งดิน ปิดพื้นที่แล้วให้น้ำชะล้างความเป็นกรดต่าง” (สุมาตกร อินทรมณี, 2563)

2.2 วิธีการจัดการน้ำของศูนย์การเรียนรู้

ระบบน้ำได้มีการใช้ระบบชุดคูล์นร่องเพื่อกักเก็บน้ำโดยใช้หลักการปรัชญาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจากโครงการพระราชดำริแก้มลิง ศูนย์การเรียนรู้ได้มีการนำปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในโครงการแก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำในพื้นที่ไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง และได้ออกแบบในการเลี้ยงปลาภายในคูล์นร่องซึ่งปลาจะมีทั้งปลาหมอ ปลาช่อน ปลาจวด ดังที่เจ้าของศูนย์การเรียนรู้กล่าวไว้ว่า

“มีการใช้โครงการพระราชดำริแก้มลิง เราเก็บไว้ใช้ช่วงหน้าแล้งในร่องสวน คูล์นร่องใช้ในการเกษตรและเลี้ยงปลาด้วย ที่นี้ออกแบบพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยพื้นที่ให้มากที่สุด” (สุมาตกร อินทรมณี, 2563)

2.3 การรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้

การขับเคลื่อนกิจกรรมภายในกลุ่มสมาชิกเพื่อผลประโยชน์ในการทำ การเกษตรที่ปลอดภัยจากสารเคมี ได้มีการขับเคลื่อนการอบรมและการณรงค์แก่กลุ่มสมาชิก และการทำกิจกรรมให้เกิดรายได้แก่กลุ่มเกษตรกรโดยการปันผลกำไรและการแบ่งปันผลผลิตที่ได้จากการทำการเกษตร

บทเรียนการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคลองน้อยสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ

ถอดบทเรียนวิเคราะห์การขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคลองน้อยสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำโดยใช้ทฤษฎี ToC (Theory of Change)

1. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ศูนย์การเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมการทำศูนย์ให้ ความรู้เรื่องเกษตรคาร์บอนต่ำสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน โดยการได้รับการสนับสนุนด้านนโยบาย และเทคนิคดังต่อไปนี้

1.1 การได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและเทคนิค

การสนับสนุนจากรัฐในการประสานงานและกำกับดูแลของเจ้าของศูนย์การ เรียนรู้กับกลุ่มเจ้าหน้าที่จากกรมการเกษตร และจัดตั้งให้เป็นศูนย์ประสานงานให้กับหน่วยงาน ภาครัฐเพื่อเสนอความต้องการจากกลุ่มเกษตรกรให้แก่กรมการเกษตรได้รับทราบถึงปัญหาของ เกษตรกร

1.2 การสนับสนุนด้านความพร้อมของวัสดุต้นทุน

ทางภาครัฐได้มีการจัดหาเครื่องมือให้แก่ศูนย์การเรียนรู้ โดยจะต้องทำเรื่องขอทุนสนับสนุน งบประมาณในเรื่องแม่ปุ๋ย เครื่องทำปุ๋ย และเครื่องย่อยปาล์ม แต่ในส่วนใหญ่ของทุนสนับสนุน จะเป็นทุนของสมาชิกภายในกลุ่ม

“ส่วนมากตนเองในกลุ่ม รัฐเข้ามามีบทบาทบ้างบางช่วงเป็นนโยบาย บางทีงบประมาณเร่งด่วนเขาก็ให้มาทำ มันไม่พออยู่แล้ว ชาวบ้านก็ต้องช่วยตัวเองกัน จะรอรัฐมาช่วยอย่างเดียวมันก็ได้” (สุมาตกร อินทรณดี, 2563)

เห็นได้ว่าภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทในการจัดสรรทุนในบางเรื่องหากเป็นช่วงนโยบาย หรืองบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรเร่งด่วน แต่ในทุนไม่เพียงพอต่อการจัดสรร สมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่มต้องมีการช่วยเหลือเรื่องทุนงบประมาณกันเองภายใน

1.3 การสนับสนุนจากรัฐด้านการติดตามและประเมินผล

การติดตามประเมินผลของหน่วยงานภาครัฐได้มีการเข้ามาติดตามงานและกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้บ่อยครั้ง เนื่องจากศูนย์การเรียนรู้เป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการเชื่อมโยงประสานความต้องการของกลุ่มเกษตรกร และศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ภาครัฐยกให้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน ประจำอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาครัฐจึงได้มีการเข้ามาติดตามกิจกรรมการขับเคลื่อนของกลุ่มที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดตั้งตามแผนภาครัฐ

2. บันไดสู่ความสำเร็จ

2.1 ความสำเร็จขั้นที่หนึ่ง ความสำเร็จจากการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้โดยความตั้งใจของเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ที่ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรด้านการเรียกร้องปัญหาราคาพืชผลของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ โดยการยื่นหนังสือให้แก่ทางภาครัฐและประสานงานเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้น จุดเริ่มต้นดังกล่าวเกิดภาวะผู้นำและความสามารถของผู้นำศูนย์ที่สามารถความรู้พื้นฐานมาต่อยอดให้เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นกลไกในการสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชน และมีบทบาทนำในดำเนินงาน

2.2 ความสำเร็จขั้นที่สอง ศูนย์การเรียนรู้ได้รับการคำแนะนำและการประสานงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากกรมการเกษตรเพื่อดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรภายในชุมชน เป็นจุดเชื่อมโยงประสานงานให้แก่ชุมชนได้แจ้งปัญหาด้านการเกษตร เพื่อมีการช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงความต้องการของเกษตรกรและการได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เกิดบทบาทภาคีเครือข่ายภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนที่อ้างอิงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

2.3 ความสำเร็จขั้นที่สาม ความสำเร็จในการรวมกลุ่มสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้ โดยปัจจุบันได้มีการสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกร โดยสมาชิกในกลุ่มประมาณหนึ่งร้อยคน ส่งผลให้สมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่มได้มีการร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้จากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกภายในกลุ่ม กลุ่มสมาชิกมีความเชื่อมั่นในเรื่องของราคาต้นทุนการทำเกษตรที่ลดลง และการทำเกษตรโดยไม่ต้องพึ่งการใช้สารเคมี เกิดการขับเคลื่อนการณรงค์การเลิกการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยในการศูนย์การเรียนรู้ได้มี

การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เกิดการขยายความร่วมมือในชุมชนอย่างกว้างขวางจากการรวมกลุ่มและความเชื่อมั่นของกลุ่มเกษตรกรต่อศูนย์การเรียนรู้

2.4 ความสำเร็จขั้นที่สี่ ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมภายใต้ศูนย์การเรียนรู้ก่อเกิดรายได้และผลกำไรจากกิจกรรม มีการปันผลกำไรภายในกลุ่ม เมื่อเกิดรายได้จุนเจือให้แก่สมาชิกเกษตรกรภายในกลุ่มก็ยิ่งทำให้เกษตรกรเชื่อมั่นในการเข้าร่วมกลุ่มมากขึ้น เกิดการสร้างพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสมาชิก การรวมกลุ่มของสมาชิกเกษตรกรได้ผลดีจากการร่วมการสมทบทุนจากกำไรที่ได้จากการทำปุ๋ยเพื่อมาเป็นกำไรปันผลให้แก่กลุ่มเกษตรกร ทำให้การรวมกลุ่มได้รับความเชื่อมั่นจากกลุ่มเกษตรกรและก่อให้เกิดความยั่งยืนในการรวมกลุ่ม และการขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะทำไปสู่การทำเกษตรคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน

2.5 ผลสำเร็จระยะยาว ผลสำเร็จในระยะยาวคือทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กลุ่มสมาชิกจากการทำกิจกรรมร่วมกันจนเกิดเป็นรายได้และสามารถสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องของราคาต้นทุนการทำเกษตรที่ลดลง กลุ่มสมาชิกกำไรที่ได้จากการทำปุ๋ยเพื่อมาเป็นกำไรปันผล อีกทั้งทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากโครงการที่ส่งเสริมให้กับเกษตรกรเป็นทุนกู้ยืมสำหรับการซื้อปุ๋ย ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ไม่มีทุนเพียงพอต่อการซื้อปุ๋ย และยังเป็นการช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงในการใช้ปุ๋ยหมักและส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมักอีกด้วย สมาชิกในกลุ่มมีความเชื่อมั่นการลงทุนกู้ยืม มีการยอมรับกติกา และร่วมใจกัน จากการได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน

3. อุปสรรคของการรวมกลุ่มภายในศูนย์การเรียนรู้

จากการสัมภาษณ์สมาชิกเกษตรกรภายในศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร พบอุปสรรคจากการรวมกลุ่มจากการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มสมาชิกจากความร่วมมือของกลุ่มเกษตรกร การร่วมมือของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเป็นจะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่อไปได้ ซึ่งในส่วนของความร่วมมือยังมีอุปสรรค ดังที่เกษตรกรชายที่มีอายุการทำเกษตรมากกว่า 50 ปี กล่าวไว้ว่า

“ทำไม่ไหว ไม่ได้ผลเท่าไร คนนั้นเอาปุ๋ยมา คนนี้เอาปุ๋ยมา ทำกระสอบ ใส่ให้ละลาย พอย่อย บางคนใส่กากน้ำตาลมาก พอเราทำอย่างอื่นคนทำอย่าง มันทำยาก เรามีต้นทุน” (สุเมธ พรศุภมาศ, 2563)

แนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรแบบคาร์บอนต่ำ

จากการลงพื้นที่ชุมชนคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรแบบคาร์บอนต่ำดังนี้

1. การส่งเสริมผู้นำชุมชน การส่งเสริมผู้นำชุมชนที่มีความตั้งใจจะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเกษตร การเล็งเห็นถึงปัญหาในการทำเกษตร ทั้งปัญหาของราคาพืช ปัญหาของการทำเกษตรที่ไม่ยั่งยืน และมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการทำเกษตรของชุมชนให้เป็นอย่างยั่งยืน โดยการให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้นำชุมชน หรือเกษตรกรที่มีความกล้าในการลุกขึ้นมาปรับปรุงและแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของคนในชุมชน

2. การส่งเสริมการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานจากภาครัฐควรมีการประสานงานกับการทำงานของศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นตัวกลางในการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเกษตรกรเพื่อยึดโยงการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเข้าด้วยกัน ทำให้ภาครัฐรับรู้ถึงความต้องการของภาคประชาชน และขณะเดียวกันประชาชนจะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐได้ตรงกับความต้องการ

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อการถอดบทเรียนการเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำภายใต้แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ พบปัจจัยแห่งความสำเร็จจากการถอดบทเรียนการขับเคลื่อนชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำที่สอดคล้องกับงานวิชาการดังต่อไปนี้

ชุมชนต้นแบบนี้เกิดจากริเริ่มจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาราคาพืชผลและการใช้สารเคมีของเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งตระหนักว่า การทำเกษตรสารเคมีก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและทุนการผลิตสูง เจ้าของศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นผู้นำชุมชนที่เล็งเห็นถึงปัญหาของการทำเกษตรในอดีตที่มีการใช้ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง และมีการใช้สารเคมีในการทำเกษตร และได้ทำการรวมกลุ่มคนเพื่อเรียกร้องราคาผลผลิตทางการเกษตร จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้ความรู้ให้กับเกษตรกร และอีกปัจจัยที่สำคัญคือความรู้เรื่องการทำเกษตรปลอดสารพิษจากการนำองค์ความรู้เดิมนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์ ได้อภิปรายองค์ประกอบที่สำคัญของขั้นตอนการประสบความสำเร็จไว้ว่า การประสบความสำเร็จต้องอาศัยการประสานงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายและการบูรณาการในการดำเนินงานร่วมกับภาคีหุ้นส่วนภายในชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์ สอดแทรกเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปตามกรอบการพัฒนาของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Clark, H., & Anderson, A. A. ได้อภิปรายไว้ว่า สิ่งที่มีอิทธิพลและเงื่อนไขภายนอกที่รอบงำกระบวนการวางแผนทางในการปฏิบัติตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลงอันมีผลต่อความสามารถในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เห็นถึงลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Clark, H., & Anderson, A. A., 2004) เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ ที่กล่าวว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการคำนึงถึงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่

เกษตรกรเรื่องเกษตรกรอินทรีย์จากผู้เชี่ยวชาญหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างฐานความรู้ที่ถูกต้องเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์, 2561) งานวิจัยทั้งสามได้สอดคล้องกับปัจจัยที่เอื้อต่อศูนย์การเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนการทำเกษตรคาร์บอนต่ำ และปัจจัยในด้านอุปสรรคก็เป็นเงื่อนไขของการขับเคลื่อนเช่นกัน เนื่องจากการรวมกลุ่มต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกร ต้องใช้ระยะเวลา และการใช้การลงแรงและลงใจในการขับเคลื่อน

กระทรวงภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนในด้านนโยบายและเทคนิคที่ส่งเสริมต่อการเกษตรที่ยั่งยืน อีกทั้งได้มีการได้รับการประสานงานจากเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประสานงานในฐานที่ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ถูกจัดตั้งให้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน ประจำอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้จึงได้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมการเกษตรถึงปัญหาทางการเกษตรของคนในชุมชน อีกทั้งได้มีการได้รับการสนับสนุนเรื่องทุนการทำเกษตร และการส่งเสริมเครื่องมือเครื่องใช้ อีกทั้งทางภาครัฐได้มีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมการขับเคลื่อนภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสอดคล้องกับนโยบายการจัดตั้งตามแผนภาครัฐ ร่วมดำเนินการติดตามขับเคลื่อนการเกษตร การร่วมกันประสานงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการเกษตร ให้เกิดการรวมกลุ่มภาคประชาชนเพื่อทราบปัญหาและแนวทางการแก้ไข ให้คนในชุมชนนำความรู้พื้นฐานมาต่อยอดให้เหมาะสมกับพื้นที่และสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมโดยเสนองบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเกษตรเพื่อการทำเกษตรคาร์บอนต่ำนำไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์ ได้อภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของภาคีเครือข่ายและความสามารถภายในขององค์กรภาคีหุ้นส่วนจะช่วยส่งผมให้ประสบความสำเร็จ (Achievable) (ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2559) สอดคล้องกับการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ที่ได้มีเครือข่ายภาครัฐสนับสนุนในการทำงานเพื่อระบบการบริหารจัดการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาเพื่อการปรับปรุงแก้ไขได้อย่างตรงจุด ศูนย์การเรียนรู้ได้เป็นตัวกลางในการประสานงานภาคประชาชนกับภาครัฐเข้าด้วยกัน และศูนย์การเรียนรู้มีความเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ เกิดความความสำเร็จในระยะยาวเพื่อดำเนินกิจกรรมนำไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน ทั้งนี้พบปัจจัยความสำเร็จการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำและความสามารถของเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ที่ และ 2) บทบาทภาคีเครือข่ายภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนที่อ้างอิงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การถอดบทเรียนการขับเคลื่อนชุมชนคลองน้อยสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำพบว่า ชุมชนต้นแบบนี้ เกิดจากริเริ่มจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาราคาพืชผลและการใช้

สารเคมีของเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งตระหนักว่า การทำเกษตรสารเคมีก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และทุนการผลิตสูง กระทั่งภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้านทรัพยากร และให้ความรู้ด้านแนวคิด สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนตั้งแต่การวางแผน และร่วมดำเนินการติดตามขับเคลื่อน การเกษตร ให้การสนับสนุนชุมชนที่อ้างอิงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ การร่วมกัน ประสานงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการเกษตร ให้เกิดการรวมกลุ่มภาคประชาชนเพื่อทราบ ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ให้คนในชุมชนนำความรู้พื้นฐานมาต่อยอดให้เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นกลไกในการสร้างให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชน เกิดการขยายแนวร่วม เกิดความสำเร็จในระยะยาวเพื่อดำเนินกิจกรรมนำไปสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืน ทั้งนี้พบปัจจัย ความสำเร็จการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเกษตรคาร์บอนต่ำ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำและ ความสามารถของเจ้าของศูนย์การเรียนรู้ที่ และ 2) บทบาทภาคีเครือข่ายภาครัฐที่ให้การ สนับสนุนชุมชนที่อ้างอิงตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ และแนวทางในการขับเคลื่อน ชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรแบบคาร์บอนต่ำคือ การส่งเสริมผู้นำชุมชน และการ ส่งเสริมการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป บทความครั้งนี้ทำ การวิจัยเฉพาะพื้นที่ชุมชนคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนเกษตรอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่ เกษตรคาร์บอนต่ำส่งผลต่อการเกิดเกษตรกรรมยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). เกษตรกรในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2563 จาก <https://marketeeronline.co/archives/161682>
- กัมปนาท รักดีกุล และสยาม อรุณศรีมรกต. (2562). การพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนโครงการหลวงบนพื้นที่สูง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทะเบียนเกษตรกร. (2554). ทะเบียนเกษตรกรที่ผ่านการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการ รับรองมาตรฐาน GAP ปี 2554. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2563 จาก <http://www.sdoae.doe.go.th/sdoae53/foodsafety/farmer54/suratthani.xls>
- เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์. (2561). การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัด เชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 22(1), 179-196.
- พจนานพร แฝวชนะ. (2563). การปลูกพืชอินทรีย์ในตะกั่ว. (มาศชนก ขาวทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- พิเชษฐ์ เนตรเจริญ. (2563). การเปลี่ยนผ่านจากการทำเกษตรเคมีสู่เกษตรอินทรีย์. (มาศชนก ขาวทอง, ผู้สัมภาษณ์)

- ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์. (2559). การนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและตัวแบบตรรกะเพื่อการปรับตัวด้านภูมิอากาศมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 9(1), 41-59.
- สหกรณ์การเกษตรเมืองสุราษฎร์ธานี. (2556). เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2556. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2563 จาก <https://www.klongnoi.go.th>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). ถกแนวทางพัฒนาเกษตรอินทรีย์. เรียกใช้เมื่อ 6 ตุลาคม 2563 จาก <http://www.oae.go.th/view/1/>
- สุเมตร อินทรมณี. (2563). การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร. (มาศชนก ขาวทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- สุเมธ พรศุภมาศ. (2563). การรวมกลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้. (มาศชนก ขาวทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- เสาวดี ศรีฟ้า. (2551). แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาส่งเสริมการเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Clark, H., & Anderson, A. A. (2004). Theories of change and logic models. Retrieved 6 September 2020 from <https://stemeducationjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40594-020-0202-3>
- United N. (2010). Low Carbon Development. Retrieved 4 September 2020 from <https://sustainable.development.un.org/index.php?menu=1448> pdf